ABDULLAH b. AHMED el-VÂSİK-BİLLÂH

(عبدالله بن احمد الواثق بالله)

Ebû Fâris Abdullāh b. Ahmed el-Mansûr b. Muhammed Şeyh el-Mehdî el-Vâsik-Billâh
(ö. 1018/1609)

Fas sultanı.

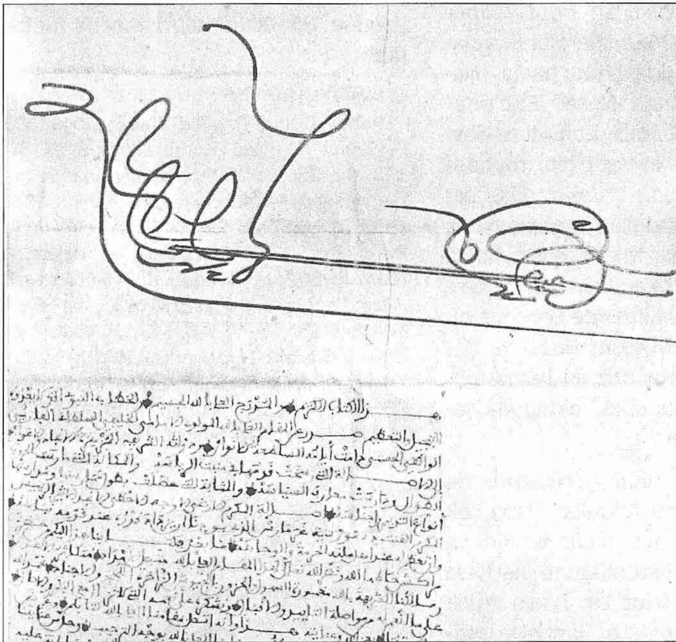
Sultan Ahmed el-Mansûr'un üç oğlundan biri olup Merakeş valisi iken babasının vefatından birkaç gün sonra, 5 Eylül 1603'te aynı şehirde sultan ilân edildi. Ancak cülûsundan birkaç gün evvel kardeşi Zeydân da Fas şehri ulemâsı ve halkı tarafından sultan ilân edilmişti. Bu yüzden Fas uleması, Zeydân'ın meşru bir hükümdar olarak daha önce tahta geçtiğini ve Abdullah'ın annesinin âzatlı bir câriye olduğunu da ileri sürerek Abdullah'ı tanımadıklarını bildirdiler. Böylece kardeşler arasında taht kavgası başlamış oldu. Mücadele sonunda mağlûp olan Zeydân, Vecde'ye kaçıp oradaki Türkler'e sığındı. Abdullah, bu defa, isyan eden diğer kardeşi Muhammed eş-Şeyh ile uğraşmak zorunda kaldı. Ancak Aklim'de (veya Marsürremâd'da) meydana gelen çarpışmalarda Abdullah yenilerek Sûs'a kaçtı (1015/1606). Fakat tahta geçen Muhammed'in uyguladığı baskı ve sindirme politikası kısa zamanda halkın isyanına sebep oldu ve Zeydân tekrar hükümdar ilân edildi. Bu hadise Abdullah ile Muhammed'i barıştırdıysa da Zeydân'ın Türk kumandanı Mustafa Paşa'nın takibi üzerine Muhammed İspanya'ya giderek III. Philip'e sığındı. Öte yandan Abdullah b. Ahmed ile Muhammed'in oğlu Abdullah, Tâzâ şehri yakınlarında Zeydân'ın kuvvetlerine karşı mücadelelerini devam ettirdiler. Mustafa Paşa'nın savaşta öldürülmesi üzerine Zeydân'ın ordusu bozguna uğradı ve Abdullah ile yeğeni şehri zaptettiler (Temmuz 1609). Ebû Fâris Abdullah bu zaferden sonra kardeşi Muhammed'e karşı bir komplo hazırlattı. Ancak bu komplonun yeğeni tarafından öğrenilmesi üzerine bir gece evinde boğularak öldürüldü (Ağustos 1609).

Ebû Fâris Abdullah dindar ve zâhid bir kimse olarak tanınmıştır. Merakeş'te bir cami ile bir de kütüphane yaptırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Auguste Cour, *L'établissement des dynasties des chérifs au Maroc et leur rivalitié avec les Turcs de la Régence d'Alger, 1509-1830*, Paris 1904, s. 149-152; Henry de Castries, *Les Sources Inédites de L'Histoire du Maroc* (Première série—Dynastie Saadienne, Archives et bibliothèques des Pays-Bas), Paris 1906, I, 116-129; C. E. Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi* (trc. Erdoğan Merçil—Mehmet İpşirli), İstanbul 1980, s. 47; Charles André Julien, *Histoire de L'Afrique du Nord: Tunusie-Algéria-Maroc*, Paris 1980, II, 217; Jamil M. Abu'n-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic period*, London 1987, s. 220; A. Cour, "Abdullah", *İA*, I, 29-30; a.mlf., "Sa'dîler", *İA*, X, 43-44; R. Le Tourneau, "Fas", *EI²* (İng.), II, 819.

 HULÛSİ YAVUZ

Fas Sultanı Abdullah b. Ahmed'in Marakeş 1606 tarihli mektubu

ABDULLAH b. ALEVÎ

(عبدالله بن علوى)

(bk. HADDÂD, Abdullah b. Alevî).

ABDULLAH b. ALİ b. ABDULLAH

(عبدالله بن على بن عبدالله)

(ö. 147/764)

Halife Seffâh ile Mansûr'un amcası, Abbâsîler'in kuruluşunda önemli rol oynayan kumandan ve devlet adamı.

95'te (714), büyük bir ihtimalle Humeyme'de doğdu. Annesi Hennâde adlı Berberî asıllı bir câriye idi. Kaynaklarda hayatının Abbâsî ihtilâlinden önceki dönemi hakkında fazla bilgi yoktur. 129 yılında (746-47) İstahr'da Abdullah b. Muâviye ile İbn Dubâra arasında vuku bulan savaşta İbn Dubâra tarafından esir alınmış, ancak İstahr'a İbn Muâviye'ye borcunu ödemek için geldiğini söyleyerek öldürülmekten kurtulmuş ve serbest bırakılmıştır. Abdullah daha çok Abbâsîler'in Emevîler'e karşı giriştikleri mücadelede kendini gösterdi ve son Emevî Halifesi II. Mervân'ı Büyük Zap Suyu Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğrattı (11 Cemâziyelâhir 132/25 Ocak 750). Bazı tarihçilere göre o, Abbâsî ihtilâlinde kaynaklarda zikredilenlerden daha fazla rol oynamış, tecrübeli bir asker olduğu için, Ebû Ca'fer Mansûr ve Ebû Müslim'e rağmen, çok tehlikeli bir iş olan Mervân'ı bertaraf etme görevi ona verilmiştir. Zira mücadelenin en tehlikeli safhasında Ebû Ca'fer veya Ebû Müslim gibi önemli simaların kaybedilmesi Abbâsîler için korkunç bir felâket olabilirdi. Abdullah, Halife Ebü'l-Abbâs'ın emriyle Mervân'ı bir müddet takip ettikten sonra onun damadı Velîd b. Muâviye'nin idaresinde bulunan Dımaşk üzerine yürüdü. Birkaç günlük kuşatmadan sonra şehre girdi (25 Nisan 750) ve binlerce kişiyi kılıçtan geçirdi. İntikam duygusuyla Emevîler'in kökünü kazımak niyetindeydi. Dımaşk'ta iki hafta kaldıktan sonra Filistin'e hareket etti. Yafa şehri yakınlarındaki Ebûfutrus'ta düzenlediği bir ziyafet sırasında Emevîler'den seksen kişiyi öldürttü. Bununla da yetinmeyerek Dımaşk, Rusâfe, Kınnesrîn ve diğer yerlerdeki halife ve Emevî ileri gelenlerinin mezarlarını açtırıp kemiklerini yaktırdı.